

Historisk monetär statistik för Sverige 1668-2008

Forskningsöversikt och projektplan

Version 070630

Av

Rodney Edvinsson, FD

Ekonomisk-historiska institutionen, 106 91 Stockholm

Stockholms universitet

Telnr: 08-161386

Mobil: 070-5696491

Email: [rodney.edvinsson\[snabel-a\]ekohist.su.se](mailto:rodney.edvinsson[snabel-a]ekohist.su.se)

Innehåll:

Inledning	3
Internationella sammanställningar av monetär statistik	4
Upplägget för det svenska projektet	5
Riksbankens tidigare publikationer över monetär statistik.....	7
Växelkurser och myntenheter	8
Prisindex	10
Löner.....	13
Penningmängd och närstående variabler	14
Bank- och kreditsektorn.....	18
Statslån.....	19
Börs, räntor och avkastning på obligationer	20
Bostads- och fastighetspriser	21

Inledning¹

Föreliggande papper har två syften. Dels görs en beskrivning av forskningsprojektet ”Historisk monetär statistik för Sverige 1668-2008”. Dels presenteras en forskningsöversikt av området.

Många av de officiellt publicerade serierna på disaggregerad nivå över historisk monetär statistik går för närvarande inte längre tillbaka än till 1980- eller 1990-talet. Statistiska Centralbyrån tar inget övergripande ansvar för att sammanställa eller ta fram historisk statistik. Historisk monetär statistik har sammanställts av enskilda forskare främst inom ämnena ekonomisk historia och nationalekonomi. De serier som har publicerats är dessutom sällan konsistenta med varandra, och det kräver oftast kunskap i området för att kunna veta hur man ska få tag på dessa serier. Inte sällan gör forskare dubbelarbete, eftersom de inte har tillgång till eller kännedom om varandras data.

Projektet ”Historisk monetär statistik för Sverige 1668-2008” innebär att Riksbanken tar ett övergripande nationellt ansvar för insamling och sammanställning av historisk monetär statistik. Projektet beviljades finansiering i slutet av 2005, och pågår under tre-års-perioden 2006-2008. För närvarande är drygt tio forskare involverade från Göteborg, Lund och Stockholm (i detta papper skriver jag ingenting om den arbetsdelning som upprättats mellan dessa forskare, utan fokus ligger på tidigare forskning och allmänt vad som ska göras inom projektet). I ett första steg sammanställs befintlig monetär statistik främst för perioden 1668-2008. Viss ny statistik tas också fram. Detta ska resultera i en databas, vilken görs kostnadsfritt tillgängliga på nätet. Det har även diskuterats om att publicera en bok.

¹ Olika delar av innehållet i detta papper har diskuterats med andra forskare, som gett litteraturtips och föreslagit formuleringar. Framför vill jag tacka Göran Ahlström, Claes Berg, Jan Bohlin, Peter Englund, Øyvind Eitrheim, Bo Franzén, Klas Fregert, Sven Fritz, Karl Gratzner, Ola Grytten, Göran Hansson, Sven Hellroth, Rolf Henriksson, Per Hortlund, Tor Jacobson, Lars Jonung, Jan Klovland, Lars O Lagerqvist, Mats Larsson, Svante Larsson, Thomas Lindh, Håkan Lobell, Johan Söderberg, Daniel Waldenström, Ulla Wikander, Svante Öberg och Anders Ögren. Jag vill också tacka Mira Barkå och Claudio Carillo på Riksbankens arkiv som hjälpt till att hitta historisk statistik.

Internationella sammanställningar av monetär statistik

Internationellt har sammanställningar av monetär statistik gjorts på olika håll. Olika internationella samarbeten har lanserats för att få fram mer tillförlitlig och internationellt jämförbar data.

Sammanställning av historiska serier över penningmängd och annan monetär statistik har gjorts av Friedman och Schwartz (1971) för USA för perioden 1867-1960. Capie och Webber (1985) har sammanställt liknande data för Storbritannien för perioden 1870-1982.

Föreliggande projekt är delvis inspirerat av ett motsvarande projekt för Norge. I mitten av 1990-talet togs ett initiativ på Norges Bank (den norska centralbanken) till ett projekt att uppdatera den historiska serien för konsumentprisindex för Norge. Projektet utvidgades gradvis till att konstruera allmän historisk monetär statistik för Norge från 1819 (då Norges Bank blev fullt operationell) fram till idag. Detta har mynnat ut i boken *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003* (2004) som publicerar olika monetära nyckelvariabler för Norge, främst över priser, BNP, penningmängd, obligationer, växelkurser, börsindex, huspriser samt privata banker. Sammanlagt är det sju författare som bidragit till att skriva boken. Datan finns tillgänglig på Norges banks hemsida. I introduktionskapitlet klargör Øyvind Eitrheim, Jan T. Klovland och Jan F. Qvistad att fokus i boken ligger i att förklara principerna bakom hur statistiken har konstruerats och att författarna medvetet försökt undvika att analysera och tolka de olika tidsserierna.

Flandreau and Zumer (2004) har tagit fram monetär statistik för 17 länder under perioden 1880-1913, bland annat över statsskuld, räntor, priser och växelkurser. Dessa data har gjorts tillgängliga online på *Economic History Services* (<http://eh.net/databases/finance>). Marc Flandreau och andra forskare han samarbetar med håller för närvarande på att sammanställa och jämföra räntor i olika länder för perioden från slutet av medeltiden till det industriella genombrottet.

På *Economic History Services* (<http://www.eh.net>) går också att finna exempelvis kursen mellan den amerikanska dollarn och det brittiska pundet 1791-2004, guldpriser 1257-2001 och konsumentprisindex 1264-2004.

Databasen *Global Financial Data* (<http://www.globalfinancialdata.com>) påstår sig ha mycket omfattande finansiell och monetär statistik ända tillbaka till medeltiden, men tar

betalt ganska stora summor för att man ska få tillgång till deras data (8000 dollar för privatpersoner i årsprenumeration).

International Institute of Social History har tagit initiativet till att sätta upp ett internationellt nätverk av forskare med prishistorisk inriktning. Prisserier för olika länder och regioner publiceras på institutets hemsida (<http://www.iisg.nl/hpw/index.html>). Den äldsta serien är över varupriser i Babylonien, och täcker perioden 385-61 f. Kr. På institutets hemsida finns också priser från Stockholm för perioden 1539-1620 som sammanställts av Johan Söderberg.

Upplägget för det svenska projektet

Konstruktionen av historisk statistik är speciellt problematiskt då definitioner ändras över tid. Olika tidsseriebrott uppstår. Även utan tidsseriebrott kan samma variabel ha olika innebörd under olika historiska perioder. Det är en stor skillnad mellan insamlande av löpande statistik, där det ofta är möjligt att få de statistiska data som efterfrågas, och insamlande av historisk statistik, där man försöker att på bästa möjliga sätt använda den data som råkar finnas tillgänglig.² Länkning av tidsserier kräver inte minst kunskaper om aktuella historiska förhållanden. Det ställer stora krav på dem som sammanställer dessa serier.

En stor del av föreliggande projekt kommer att bestå i att ta bort olika tidsseriebrott som uppstår på grund av ändrade definitioner och statistikomläggningar. I möjligaste mån är det den senaste klassificeringen och statistiska metoden som ska appliceras på äldre data. Serierna ska publiceras på så disaggregerad nivå och med så noggrann källbeskrivning som möjligt. Det underlättar för att nya metoder appliceras respektive för användaren att själv konstruera sina egna aggregerade serier som passar dennes behov.

De som kommer att ha nytta av projektet kommer att vara en bred grupp av användare – regering, banker, företag, samhällsplanerare, statistikproducenter, utredare, beslutsfattare, myndigheter, forskare, lärare, studenter, skolelever, journalister, intresserad allmänhet, mfl. Det finns stora samhällsekonomiska vinster om prognoser baseras på konsistenta historiska serier som går långt tillbaka i tiden jämfört med att endast de senaste 10-15 åren extrapoleras framåt. För att kunna bedöma stora teknologiska, monetära eller finansiella omvälvningar finns många historiska lärdomar från medeltiden och framåt. Även internationellt finns det en efterfrågan av svenska

² Myrdal (1933: s. 47).

historiska data. Projektets nytta, oavsett hur den mäts, kommer vara åtskilligt större än dess kostnader.

Projektet kommer att bestå av ett antal delprojekt, som knyter till sig en eller flera forskare. Det norska projektet tar sin startpunkt år 1819, vilket var året då den norska centralbanken startade sin verksamhet. Det naturliga för det svenska projektet borde vara att lägga startpunkten till år 1668, då Riksbanken grundades. Från och med 1660-talet tillhörde dessutom alla nuvarande svenska landskap Sverige. Beräkningar av olika variabler (t ex penningmängd) för Sverige inom nuvarande gränser för exempelvis början av 1600-talet måste däremot inkludera områden som då inte tillhörde Sverige. I det norska projektet sträcker sig dock konsumentprisindex ända tillbaka till 1516, och för flera variabler i det svenska projektet kan data fås fram ända tillbaka till medeltiden.

Följande delprojekt kommer att ingå:

1) Växelkurser tillbaka till tidig medeltid. Växelkurser gäller dels den svenska valutans notering mot utländska valutor, men för perioden fram till kronans införande också kurser mellan olika myntslag och betalningsmedel i Sverige.

2) Priser från 1200-talet till 2000-talet. Ett årligt konsumentprisindex kan relativt snabbt fås fram för perioden från och med 1410. För perioden före 1410 finns noteringar bara för vissa år, men detta ger en fingervisning över den långsiktiga prisutvecklingen. Från 1600-talet och framåt kan även månadsdata över priser tas fram, men mer realistiskt bör vara att konstruera ett månatligt konsumentprisindex från tidigt 1900-talet och framåt.

3) Löner från medeltiden till idag.

4) Årliga data över penningmängden från 1668 till idag. För senare perioder kommer månadsvisa data kunna presenteras. För enskilda år finns också skattningar över myntstocken ända tillbaka till medeltiden. Utifrån myntpräglingen borde det gå att få fram årliga data över myntstocken från 1500-talet och framåt.

5) Bank- och kreditsektorn. Data över antal privata banker och utlåningens fördelning på olika finansiella institut tas fram för perioden från och med 1870. För Riksbanken finns bra data redan publicerad över bankens tillgångar och skulder från slutet av 1668 och framåt.

6) Statslån. Statens låneverksamhet finns väl dokumenterad från 1700-talet till idag, men även tidigare uppgifter finns.

7) Börsindex, räntor och avkastning på obligationer. Månads- och om möjligt veckovisa börsindex kommer att tas fram från 1860-talet och framåt. Olika räntesatser kommer att presenteras ända tillbaka till medeltiden.

I ett senare skede av projektet kommer också ingå:

8) Fastighets- och bostadspriser. Det bör gå att få fram data tillbaka till 1700-talet. Uppgifter finns även tillbaka till medeltiden. Den längre utvecklingen kan delvis skattas från exempelvis taxeringsvärden. Pålitliga indikatorer för årliga fluktuationer blir dock svårare att få fram före 1952.

Riksbankens tidigare publikationer över monetär statistik

Riksbanken har tidigare publicerat och sammanställt historisk monetär statistik. Ett av projektets delsyften kommer vara att scanna in och/eller knappa in detta material, och göra det tillgängligt online.

Sveriges riksbank 1668-1918-1924: bankens tillkomst och verksamhet utkom under åren 1918-1931 och behandlar Riksbankens och de monetära förhållandenas historia sedan Riksbankens grundande 1668 (till viss del behandlas också förhistorien kring Stockholms Banco). Verket utarbetades av Riksbankens statistiska avdelning. Det publicerades fem volymer som tillsammans är på 2832 sidor. Volymerna I-IV har en kronologisk uppdelning. Volym V innehåller en tabellbilaga på 221 sidor, en översikt över fullmäktiges sammansättning och en historik över mynt och sedlar från de tidigaste mynten fram till idag. Även volym I presenterar tabeller.³

Den statistiska tabellbilagan i volym V är uppdelad i fyra delar: 1) statistik över Riksbanken 1668-1924, 2) växelkurser 1668-1924, 3) privatbankerna 1834-1924 samt 4) de svenska bankernas ställning till utlandet. Mer specifikt presenteras följande data:

1) Riksbanken

- Riksbankens tillgångar och skulder, inkomster och utgifter, kapital och vinst, sedelcirkulation och metallkassa uppdelat på olika poster för hela perioden 1668-1924.
- Årliga data över Riksbankens medeldiskonto för åren 1857-1924 samt bankens räntesatser för vissa enskilda år ända bak till 1668.

2) Växelkurser

³ För en kortare historik över Riksbanken, se Fritz (2003).

- Årliga växelkurser (både högsta och lägsta kurs samt medeltal) på Hamburg, London, Amsterdam och Paris för hela perioden 1740-1924.
- Växelkurser på New York, Helsingfors, Petrograd, Wien, Köpenhamn, Kristiania, Schweiz, Madrid, Wien, Bryssel, Milano och Prag endast för senare år.
- Växelkurser för dukater, riksdaler specie, caroliner och öre kurant för perioden 1740-1767.
- Växlingskurser mellan olika mynt och förhållandet mellan olika metaller diskuteras och presenteras från tidig medeltid till idag i historiken över mynt och sedlar i Sverige.

3) Privatbankerna

- Årliga data över privatbankernas tillgångar och skulder, samt deras antal, för perioden 1834-1924. År 1834 redovisas endast två privatbanker.
- Årliga data över privatbankernas inlåning och utlåning för perioden 1875-1924.
- Årliga data över privatbankernas ekonomi (fonder vid årets början, bruttovinst, driftkostnader, avskrivningar, nettobehållning och utdelning) för 1871-1924.

4) Svenska bankernas ställning till utlandet

- Årliga data över Riksbankens samt privatbankernas ställning till utlandet för hela perioden 1877-1924.

Årsbok - Sveriges riksbank (Sveriges riksbank, 1909-1978) och *Statistisk årsbok - Sveriges riksbank* (Sveriges riksbank, 1979-2001) publicerar data bland annat över växelkurser, utrikeshandel, aktieindex, Riksbanken och privatbanker samt sedel- och myntcirkulationen.

I Riksbankens arkiv finns ytterligare material som inte publicerats, till exempel över växelkurser. Riksbankens arkiv före 1900-talet finns deponerat på Riksarkivet i Arninge.

För närvarande publicerar Riksbanken en hel del statistik på sin hemsida (betalningsbalans, räntor, valutakurser, riksbankens tillgångar och skulder, mm). För de flesta variabler sträcker sig dock denna statistik inte längre tillbaka än till början av 1990-talet.

Växelkurser

I det norska projektet redovisas månatliga växelkurser från år 1819 och framåt. Liknande data borde också gå att få fram för Sveriges del. Ambitionen borde emellertid vara att få dagliga växelkursnoteringar, vilket bland annat skulle möjliggöra volatilitetsberäkningar

på månadsbasis. Här kan både svenska källor användas och internationell litteratur (tex *The Economist*). För äldre tider användes olika myntslag (t ex daler silvermynt, daler kopparmynt, dukater och mark) och kursen mellan dessa kunde fluktuera kraftigt. Vissa myntslag försvann och ersattes med andra. Data över dessa kurser bör tas fram inom projektet.

För svensk del finns växelkurser publicerade i Sveriges Riksbank (1931) för perioden 1740-1924, men dessa är inte heltäckande. Sveriges Riksbank (1931) baserar sig på direkta källor över dagliga noteringar, för perioden 1732-1737 i *Stockholmske Handels Mercurius*, 1705-1767 *Stockholms stads priscouranter*, för perioden 1768-1889 meddelanden i *Post- och inrikes tidningar*, och för perioden 1890-1924 Riksbankens noteringar. På Riksbankens arkiv finns underlag för statistiken, bland finns dagliga data över växelkurser från 1705 och framåt. Från 1740 och framåt är serien i princip obruten. Månadsdata över växelkurser finns publicerade för 1900-talet i *Sveriges riksbank – årsbok*. För perioden 1908-1940 finns där också dagliga kurser.

Håkan Lobell (2000) har i sin doktorsavhandling tagit fram en del växelkurser för perioden 1834-1880, bland på London, Hamburg och Amsterdam. För vissa perioder har han även samlat in dagliga kurser.

Internationella databaser över växelkurser finns på nätet, som bör kunna vara till hjälp för projektet. *FXConverter - 164 Currency Converter* (<http://www.oanda.com/convert/classic>) publicerar dagliga växelkurser för 164 valutor från 1990 och framåt. *Pacific Exchange Rate Service* (<http://fx.sauder.ubc.ca>) och *Penn World Table* (http://pwt.econ.upenn.edu/php_site/pwt61_form.php) publicerar årliga växelkurser för andra halvan av 1900-talet. *Economic History Services* (<http://www.eh.net>) och *Global Financial Data* (<http://www.globalfinancialdata.com>) publicerar historiska växelkurser som går tillbaka till medeltiden. Internationella data kan användas för att beräkna så kallade cross-kurser för den svenska kronan och dess föregångare. Detta är dock inte helt oproblematiskt förfarande, då beräknande kurser inte riktigt överensstämmer med marknadskurser i Sverige, en diskrepans som tenderar bli större ju längre tillbaka i tiden vi går. Om direkta svenska källor finns är dessa därför att föredra.

Växelkurser från olika källor är inte riktigt jämförbara med varandra, och dessa behöver justeras för att få jämförbarhet över tid. Från och med 1993 publicerar Riksbanken mittkurser för olika valutor. För tidigare perioder finns både sälj- och köpkurser, men dessa sträcker sig endast tillbaka till 1960-talet. Före tidigare perioder är

kurserna på växlar ofta inte i avista, och det skulle behövas en omräkning till sådana med hjälp av serier över räntesatser. I så hög grad som möjligt bör de olika kurserna vara länkade till Riksbankens mittkurser för de senaste åren.

Växelkurser för äldre tiden går att få fram bland annat från Schwerin (1903), Wallroth (1918), Swenne (1933), Wolontis (1936), Bjurling (1945) och Jörberg (1972). Från Wallroth (1918) och Tingström (1972) går det att få fram metallvikten för olika mynt. Wolontis (1936) och Tingström (1972) presenterar även månadsdata för vissa mynt under kortare perioder (bland annat specieriksdalerns kurs i mark kopparmynt under åren 1640-1685).

Johan Söderberg har omräknat nominella växelkurser till silverpriser från medeltiden till 1800-talet, vilket ännu inte publicerats. En sådan omräkning gör det möjligt att jämföra svenska myntenheter och priser med internationella valutor och priser under denna period.

Inom projektet ska också ett index sammanställas över den svenska valutans historiska ställning till omvärldens valutor baserat på vikter utifrån de olika ländernas utrikeshandel med Sverige. Sammantaget skall detta index inkludera valutor från handelspartner till Sverige så att åtminstone 95 procent av värdet av Sveriges samlade export- och importvärde enligt utrikeshandelsstatistiken täcks av indexet. För att detta ska bli möjligt behövs uppgifter över exportens och importens sammansättning.

Priser

I *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003* (2004) presenterar Ola H. Grytten ett konsumentprisindex för Norge ända tillbaka till år 1516 (årliga fluktuationer i detta prisindex sträcker sig endast tillbaka till 1666). Grytten har dessutom gjort en omfattande revidering av tidigare publicerade konsumentprisindex för Norge för framför allt 1800-talet. I kapitlet framkommer dock inte vilka myntslag som avses för äldre tider (som byggde på danska myntenheter), och resultatet skulle vara annorlunda om indexet konstruerades på basis av exempelvis silverpriser.

De två vanligaste prisindexen för att mäta inflation är konsumentprisindex (KPI) och BNP-deflatorn till marknadspris (deflatorer används för att omvandla löpande värden till värden i fasta priser och är också ett slags prisindex). BNP-deflatorn är ett bredare prisindex, som bygger på beräkningarna av deflatorer för hushållens konsumtionsutgifter (privat konsumtion), offentlig konsumtion, investeringar, export och import.

Konsumentprisindex (KPI) bör inte sammanblandas med den deflator som konstrueras för hushållens konsumtionsutgifter (privat konsumtion). Dessa två bygger nämligen, som brukligt är, på två olika metoder (se ILO, mfl, 2004: s 58). I det norska projektet är också det konsumentprisindex som Ola H. Grytten presenterar annorlunda från deflatorn för hushållens konsumtionsutgifter som ingår som en komponent i beräkningen av BNP-deflatorn, något som dock Grytten inte diskuterar. Deflatorn för hushållens konsumtionsutgifter ska täcka in all privat konsumtion som registreras i nationalräkenskaperna. Några sådana krav ställs inte för beräkningar av konsumentprisindex, utan här kan ett smalare utbud av varor och tjänster ingå, och det kan baseras exempelvis bara på städer. Konsumentprisindex täcker ofta ett mindre antal hushåll (tex exkluderas ibland de mest förmögna hushållen). Oftast inkluderas imputerade värden över hyror för eget bruk, medan imputerade utgifter för jordbruksvaror för eget bruk oftast exkluderas. Dessa ingår däremot i nationalräkenskapsberäkningarna av deflatorn för hushållens konsumtionsutgifter. Indexprincipen är ofta annorlunda. Medan konsumentprisindex använder kvantitetsvikter från tidigare perioder så används i nationalräkenskaperna vikter för senare perioder (tex i form av ett Paasche-prisindex för att få fram Laspeyre-volyminindex). Skillnaden mellan indexprinciperna brukar dock bli ganska små om både konsumentprisindex och nationalräkenskaperna baseras på kedjeindexering.

Medan ett konsumentprisindex bara mäter prisförändringen (tex hos en varukorg), ska ett levnadskostnadsindex i teorin mäta kostnaden för att uppnå en konstant levnadsstandard (dvs varukorgens sammansättning kan ändras med ändrade preferenser). Genom att regelbundet, exempelvis årligen, byta volymvikterna i konsumentprisindex, ett så kallat kedjeindex, kan man dock få konsumentprisindex att approximera ett levnadskonstadsindex.⁴

Fokus i projektet bör vara att ta fram ett konsumentprisindex. Ett sådant kan sträckas tillbaka till åtminstone 1200-talet. Indexprinciperna bör så långt som möjligt anpassas till dem som idag appliceras av SCB idag.

Gunnar Myrdals (1933) beräknade levnadskostnadsindex sträcker sig tillbaka till 1830 och används fortfarande av SCB (se Statistiska centralbyrån, 2005). Myrdals index måste dock betraktas som något föråldrat. Det finns en hel del kompletteringar man kan göra till detta index på basis av nya prisdata som tagits fram av olika forskare.

⁴ ILO, mfl (2004), s 1-12.

Myrdals levnadskostnadsindex är årligt sådant. Statistiska centralbyrån (2005a) presenterar också månadsdata för konsumentprisindex från och med juni 1954, och kvartalsdata från och med september 1917. För perioden 1931-1949 publicerade också Riksbanken ett månatligt konsumentprisindex. Det är dock fullt möjligt att konstruera ett sammanhängande månatligt konsumentprisindex åtminstone tillbaka till 1700-talet, även om kvalitén blir sämre ju längre tillbaka i tiden vi går. Olika dagstidningar har regelbundet rapporterat prisdata för olika varor för olika städer, tex *Stockholms stads priscourant* och *Post- och Inrikes tidningar*. Åmark (1915) presenterar månatliga spannmålspriser för en kortare period, 1740-1742. Att gå igenom dagstidningar blir dock antagligen en alltför stor uppgift för projektet, men skulle kunna vara en spin-off av projektet i framtiden. Viss sammanställd månatlig statistik finns dock, framför allt gäller det spannmålspriser. Från Uppsala akademi finns bevarade data över spannmålspriser på månadsbasis, som publicerats i Astrid Hegardts (1975) avhandling för perioden 1665-1703 och i Håkan Lindgrens avhandling (1971) för perioden 1720-1790 (perioden 1704-1719 utgör en lucka i sammanhanget). Månatliga spannmålspriser går att finna i Åmark (1924) för perioden 1880-1913, i Tullkomitén (1882) för perioden 1860-1879 och i Tullkomitén (1865) för perioden 1838-1862. Månatliga livsmedelspriser för Stockholm publiceras från och med 1906 i *Statistisk månadsskrift* (Stockholms stads statistiska kontor, 1906-1936).

För 1700-talet finns olika konsumentprisindex som presenterats i Jörberg (1972) och Åmark (1921). Johan Söderberg har konstruerat ett levnadskostnadsindex för Stockholm för perioden 1539-1719 (se Arne Jansson, Lennart Andersson Palm och Johan Söderberg, 1991 samt Söderberg, 2002). I Jansson, Andersson Palm och Söderberg (1991) går att finna priser och löner för Stockholm och Västsverige för perioden 1500-1770. Oscar Bjurling (1945: s 264) presenterar årliga markegångstaxor för råg, korn och havre i Malmö under perioden 1658-1731. Göran Hansson (2006) har nyligen gjort en omfattande sammanställning av priser i Östergötland under perioden 1590-1735. Bo Franzén och Johan Söderberg (2006) har prisdata i silver ända tillbaka till slutet av 1200-talet. Priser för medeltiden finns också bland annat i Hildebrand (1983), Lönnroth (1940) och Dovring (1947).⁵ Dessa serier går inte att använda rakt av, utan det är viktigt att justeringar görs så att en konsistens upprätthålls över tid.

⁵ I boken *Vad kostade det?* (Lagerqvist och Nathorst-Böös, 2002), som är mer en populärvetenskaplig framställning, finns prisuppgifter ända tillbaka till 1100-talet, men där anges inte exakt vilket år

Även ett producentprisindex, som exkluderar varuanknutna skatter, skulle kunna konstrueras. För att detta inte ska bli alltför tidsödande skulle det kunna byggas på beräkningarna av BNP från produktionssidan, vilket bland annat presenteras i Edvinsson (2005a). Jonas Ljungberg (1990) publicerar i sin doktorsavhandling årliga serier över parti- och producentpriser på en mer detaljerad nivå för perioden 1885-1969.

I Edvinsson 2005a finns mer aktuella prisindex för hela perioden 1800-2000 som är kongruenta med beräkningarna av BNP från användningssidan. Där finns prisindex dels för hela ekonomin och dels separat för privat konsumtion, offentlig konsumtion, investeringar, export och import. Då Edvinsson (2005a) bygger på att jordbruksproduktionen redovisas för konsumtionsåret och inte för skördeåret, i enlighet med tidigare publicerade historiska nationalräkenskaper, blir jordbrukspriset förskjutet ett år. Ett nytt prisindex bör därför konstrueras som inte har denna förskjutning. Det skulle dessutom underlätta internationella komparationer.

Man skulle kunna tänka sig ta fram ett bredare prisindex för alla marknadstransaktioner, vilken även inkluderar löner, fastighetsköp, aktiehandel, etc. Det skulle kunna underlätta framtagande av data över penningens omloppshastighet, då en stor del av penningtransaktioner sker utanför det som inbegrips av privat konsumtion respektive BNP.

Det bör också bestämmas i vilken enhet priset ska mätas för äldre tid (då växlingskursen mellan olika myntslag och betalningsmedel fluktuerade kraftigt), t ex om silver ska användas som standard och i så fall upp till vilket år. Alternativt skulle det vara intressant att ta fram prisindex för olika myntslag, så att man exempelvis kan få fram hur mycket en mark eller en daler kopparmynt ett visst år motsvarade i dagens penningvärde.

Löner

För perioden efter 1950 har SCB bra data över löner. För perioden innan finns uppgifter bland annat i Bagge (1933), Jungenfelt (1966) och Jörberg (1972). Lönedata går också att få fram i Edvinsson 2005a (genom att dividera lönesummorna med antal anställda eller anställdas arbetade timmar). Konsumentprisindex kan användas för deflatering för att få fram reallönens utveckling.

uppgifterna är från eller vilken källa som har används. Det minskar tyvärr bokens värde för vetenskaplig forskning.

Penningmängd och närstående aggregat

Penningmängd används för att mäta de likvida medel som cirkulerar i ekonomin. Den brukar definieras som emittentsektorns skuldinstrument som innehas av innehavarsektorn. Vad som är penningmängd är dock inte givet, och olika definitioner används av monetära aggregat. M0 är den smalaste och omfattar endast allmänhetens (innehavarsektorns) innehav av mynt och sedlar (men exkluderar emittentsektorns reserver), och M1, M2 och M3 de bredare måtten, som bland annat inkluderar olika delar av bankinlåningen. Men också definitionen av M0, M1, M2 och M3, trots att samma beteckningar används, kan variera starkt mellan länder och ändras över tid för samma land. I IMF (2000) har det för första gången strävats efter att utforma en internationell standard. Detta är i sin tur en anpassning till de definitioner som appliceras i *System of National Accounts 1993* (Inter-Secretariat Working Group on National Accounts, 1993). Den stora förändringen jämfört med nationella definitioner är att emittentsektorn har utvidgats (i enlighet med SNA 1993) till att inte bara omfatta banker utan också andra finansinstitut som förmedlar krediter och tar emot inlåning, som gemensamt kallas för monetära finansinstitut.

Den monetära basen definieras under metallmyntfoten som mängden monetär metall, medan under pappersmyntfoten definieras den som mängden centralbankspengar (Fregert och Jonung, 2003: s 229). I båda fallen handlar det både om allmänhetens innehav och emittentsektorns reserver. Den monetära basen är inte ett monetärt aggregat (penningmängdsmått) då den också inkluderar emittentsektorns reserver (IMF, 2000: s 64). Kreditmultiplikatorn är kvoten mellan penningmängd och monetär bas, och används bland annat som ett mått på vilken effekt en expansion av den monetära basen har på penningmängden.

I *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003* (2004) presenterar Klovland årliga data över penningmängden från 1819 och framåt, och månatliga data från 1850 (M0 och M2 från och med 1819, och M1 från och med 1913, men inga historiska serier för M3).

Sveriges Riksbank har tagit fram månadsdata över M0 och M3 tillbaka till 1961. Från och med 2003 har Riksbanken uppdragit åt Statistiska centralbyrån att producera finansmarknadsstatistik (Statistiska centralbyrån, 2006a). Fram till december 2005 togs det fram serier av M0, M3 och M3+. M0 består av utelöpande sedlar och mynt exklusive banksektorns innehav, medan M3 inkluderar även inlåning till banker och bankcertifikat.

I M3+ inkluderas även den svenska allmänhetens innehav av statsskuldsväxlar och allemansspar. Några officiella serier över M1 och M2 har inte tagits fram innan 2006.

Från och med 2006 (se Statistiska centralbyrån, 2006a) tillämpar Riksbanken en ny definition av olika monetära aggregat. Detta är ett led i harmoniseringen med Europeiska centralbankens definitioner (ECB, *The ECB's definition of euro area monetary aggregates*), som tagits fram för euro-området, som i sin tur är en anpassning till IMF (2000) och SNA 1993. Statistik tas fram över M0, M1, M2 och M3, men däremot inte längre M3+.

I M1 ingår enligt den nya definitionen, förutom M0, dagslån och inlåning på transaktionskonton (från svensk allmänhet). I M2 ingår, förutom M1, inlåning med överenskommen löptid upp till två år och inlåning med uppsägningstid upp till 3 månader (från svensk allmänhet). M3 definieras som M2 plus räntebärande papper med en löptid på upp till två år utgivna av svenska monetära finansinstitut och som innehas av svensk allmänhet. Enligt den gamla definitionen av M3 (men inte enligt den nya) ingår även inlåning med överenskommen löptid på över två år och inlåning med uppsägningstid på över tre månader. M3 enligt den nya definitionen ingår penningmarknadsfondandelar, penningmarknadsinstrument och övriga värdepapper med löptid upp till två år, vilka inte ingår i den gamla definitionen av M3.

Medan M0 inte skiljer sig nämnvärt enligt den nya definition, så var M3 i slutet av januari 2006 på en 12 procent högre nivå enligt den nya definition jämfört med den gamla. Även för serierna som publicerats före 2006 finns tidsseriebrott för vissa år, som dock inte är lika allvarliga som i definitionsförändringen 2006. De nya definitionerna kommer av SCB bara att beräknas från och med januari 1998. Men för att uppnå jämförelse över tid kommer SCB fortsätta att ta fram M0 och M3 enligt den gamla definitionen.

I Jonung (1975) finns en sammanställning av penningmängd, monetär bas, mm för perioden 1732-1971. I Ögren, (2003) finns en sammanställning över olika monetära variabler för perioden 1834-1913. Per Hortlund (2005) har konstruerat månatliga serier baserat på olika penningmängdsmått främst för perioden 1870-1915. I Riksbanken (1931) finns siffror bl a över sedelcirkulationens sammansättning 1701-1924. I Lindgren (1968) finns en sammanställning av sedelcirkulationens sammansättning från 1668 och framåt.

Lars Jonung (1975) använder sig av ett penningmängdsmått som, förutom sedlar, inkluderar inlåning till affärsbankerna, men däremot inte inlåning exempelvis till sparbankerna; detta bland annat för att affärsbankerna har varit den centrala

kreditinstitutionen i Sverige, och för att månadsdata över inlåning till affärsbankerna finns tillgängligt ända tillbaka till januari 1871.

Anders Ögren (2003) presenterar olika mått över penningmängden. I M1 inkluderar han allmänhetens innehav av Riksbankens och enskilda bankers sedlar. En viktig komplettering till tidigare serier (bland annat Jonungs) är att Ögren beräknar värdet av de Riksbankssedlar som hölls som reserver av affärsbankerna genom att utgå från nya källor. I M2, som liknar Jonungs bredare penningmängdsmått, inkluderar Ögren inlåning till affärsbankerna, och i M3 inlåning till sparbankerna. Däremot inkluderar han inte myntcirkulationen i något av sina penningmängdsmått, då direkta data över dessa saknas och då Ögren utgår från att myntens andel av penningmängden var mycket liten.

Ett problem för projektet är att både Jonungs och Ögrens bredare penningmängdsmått inte är helt kompatibla med moderna definitioner. Ögrens M3-mått är antagligen det som närmast approximerar Riksbankens äldre M3-mått (som presenteras från och med 1961). Inlåning till affärsbanker respektive sparbanker kan vara både M2 och utanför M2 enligt SCB:s och Riksbankens nya definition. För att sträcka tillbaka Riksbankens gamla serie över M3 till perioden före 1961 behöver en del kompletterande datainsamling göras. De senaste definitionerna över M1, M2 respektive M3 kommer dock antagligen inte att kunna tillämpas på perioden före 1998, bland annat för att dessa också inkluderar finansinstitut utanför banksektorn.

Ett problem är myntstocken, som är svår att skatta för äldre perioder. I *Sveriges Riksbank - årsbok* går serierna över den cirkulerade myntstocken inte längre tillbaka än till 1939. Den cirkulerade myntstocken skulle dock kunna beräknas med indirekta metoder. I Wallroth (1918) finns detaljerade data över myntpräglingen för hela perioden 1449-1917. Bertel Tingström (1972) presenterar liknande uppgifter för perioden 1521-1972. Perpetual Inventory Method (PIM) används för beräkningar kapitalstockar utifrån investeringsserier, med antagande om en årlig deprecering respektive skrotning. Metoden är indirekt, och används då pålitliga direkta data saknas över kapitalstockar. Om man exempelvis använder sig av PIM (med antagande om lägre deprecering under de första 5-10 åren) skulle man kunna få fram serier över myntstocken. Det blir inte exakta siffror, men ändå inte mycket sämre än kapitalstockar för modern tid. Då får man även fram stockar över skiljemynt.

Göran Ahlström (1972) har på liknande sätt skattat silvermyntstocken för perioden 1776-1788 (även om han inte antar någon deprecering och inte skattar hur stor del av silverstocken som var i cirkulation och inte hölls i Riksbankens ägor). Isidor Flodström

(1912) gör en skattning av myntstocken och myntmetallen åren 1885, 1898 och 1908. Bertel Tingström (1984: s 94-97) har gjort vissa beräkningar av mängden plåtmynt i penningcirkulationen under första halvan av 1700-talet.

Man skulle också kunna göra en skattning av sedelcirkulationen utgiven av Riksbankens föregångare Stockholm Banco. Stockholm Banco gav 1661 ut de första sedlarna i modern bemärkelse i Europa. I Platzbarzdis (1960) finns en del uppgifter angående Stockholm Bancos sedelutgivning 1661-1668.

Kenneth Jonsson (2002) har gjort preliminära beräkningar av penningmängden under medeltiden baserat på myntningens omfattning. Den årliga utmyntningen under 1360-talet motsvarade cirka 1,5 mynt (av en typ med 50 procent silver) per person. Han drar slutsatsen att stora mängder mynt var i omlopp, och att åtminstone i städerna kunde de flesta transaktioner ske i mynt. Han visar också att silvermängden sjudubblades mellan 1196-1250 och 1340-1354. Då befolkningen inte ökade mer än kanske 50 procent, och då BNP per capita i stort sett var stagnerande, betyder detta att kvoten mellan penningmängd och BNP ökade kraftigt (ett tydligt tecken på monetarisering av ekonomin).

Definitionen av penningmängd blir speciellt problematiskt när man vill konstruera penningmängdserier för flera hundra år. Till exempel existerade inte något banksystem under medeltiden, och då behöver vi inte bry oss om bankinlåningen som en komponent i penningmängden. Ändå finner Bo Franzén (1998) i sin doktorsavhandling att en förvånansvärd hög andel av transaktioner skedde mot kredit under senmedeltiden. Det fanns då andra institutioner som kunde garantera att betalning av krediten verkligen genomfördes.

Beräkningar av penningmängden har också en koppling till beräkningar av nationalförmögenhet, då penningmängden utgör en del av finansiella tillgångar respektive skulder.

Penningens omloppshastighet mäter hur ofta pengar används i ekonomiska transaktioner, och kan skrivas som $V=PT/M$, där P är prisnivån, T volymvärdet av alla ekonomiska transaktioner och M penningmängden. PT blir då det nominella värdet av alla ekonomiska transaktioner. Då T är mycket svårt att skatta är det vanligare att istället byta ut T mot Y, volymvärdet av bruttonationalprodukten (P blir då BNP-deflatorn, och PY det nominella värdet av BNP). $V=PY/M$ kallas för inkomstomloppshastighet (Fregert och Jonung, 2003: s 237). Olika mått på M kan förstås också användas. Mängden sedlar och mynt i omlopp (M_0) i relation till BNP brukar användas som en indikator på

kontantanvändningen (Sveriges Riksbank, 2005: s 73). För att få fram inkomstomloppshastigheten behövs historiska serier över BNP (se fotnot **Fel! Bokmärket är inte definierat.** för en vidare diskussion), vilket är ett viktigt argument att BNP också bör ingå i projektet.

Om relationen mellan det nominella värdet av ekonomiska transaktioner och BNP är konstant, kommer inkomstomloppshastigheten, PY/M, även vara en god indikator på penningens omloppshastighet som PT/M. Långsiktigt sker det dock stora strukturella förändringar i ekonomin.⁶ För tidigare perioder var det bara en mindre del av den ekonomiska aktiviteten som var inriktad för en marknad. En stor del av den tidigare handeln var dessutom byteshandel. Det finns också transaktioner utanför marknaden, och här kan det vara lite oklart vad som ska ingå i T. Det totala värdet av alla transaktioner är idag mycket högre än BNP, inte minst om man inkluderar handel med valutor, aktier och fastigheter.⁷ Det vore dock intressant att försöka skatta kvoten mellan det totala transaktionsvärdet (hur det än mäts) och BNP, en kvot som med all sannolikhet har ökat kraftigt över tid.

Banksektorn

I det norska projektet handlar ett kapitel om utvecklingen för bank- och kreditsektorn. Bl a redovisas data över antal privata banker, utlåningens fördelning på olika finansiella institut, mm.

För svenskt vidkommande utgår Per Hortlund (2005) ifrån aggregerade balansräkningsdata för hela affärsbankväsendet 1870–2000. I Riksbanken (1931) finns uppgifter bl a över bankens tillgångar och skulder 1693-1924 och privatbankernas

⁶ I *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003* (2004) menar Øyvind Eitrheim, Karsten Gerdrup och Jan T. Klovland att pengars (inkomst)omloppshastighet i Norge sjönk kraftigt mellan 1830 och början av 1920-talet. Denna nedgång kom samtidigt med en kraftig uppgång i antalet banker. Efter andra världskriget har däremot pengars omloppshastighet varit relativt konstant. Nedgången i pengars omloppshastighet skulle enligt författarna kunna förklaras med en monetarisering av ekonomin under ifrågasvarande period. Men om PY/M föll kraftigt kan PT/M ändå ha varit relativt konstant, om kvoten mellan totala värdet av alla penningtransaktioner och BNP ökade kraftigt. Det senare är också vad författarna verkar mena ha hänt.

⁷ Jämför exempelvis BNP-skattningen i Statistiska centralbyrån (2005c) med olika skattningar av transaktionsvärden i Sveriges riksbank (2005).

ställning och tillgångar samt deras antal. För perioden efter 1924 har Riksbanken publicerat liknande material i *Årsbok - Sveriges riksbank*.

Viss bankstatistik före 1950 – bland annat över postsparbanken, hypoteksinrättningar och enskilda sparbanker – finns samlat i *Historisk statistik för Sverige: Statistiska översiktstabeller utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950* (Statistiska centralbyrån, 1960). Omfattande material över banker finns i *Post- och inrikes tidningar, Sammandrag af enskilda bankernas kvartalsuppgifter (1867-1912)* samt *Uppgifter om bankerna samt uppgifter om fondkommissionärer och fondbörs*, Bankinspektionen (1912-68), bland annat över enskilda banker. Per Hortlund (2005) har i sin doktorsavhandling utgått från detta material för att analysera den finansiella sektorns historiska utveckling.

Sven Fritz (1967) har i sin avhandling studerat svenskt bankväsende under perioden 1772-1789. Förutom Riksbanken och Jernkontoret studerar Fritz manufakturdiskontfonden som inbegrep fyra nya företag, vilket var ett nytt fenomen. Fritz presenterar bland annat utlåning, inlånings- och utlåningsräntor och balansräkningar.

Olle Krantz (1991) har sammanställt olika bankdata. Till exempel skattar Krantz banksektorns bruttoproduktion och förädlingsvärde under perioden 1800-1950.

Jag har själv årliga data (som ännu inte publicerats) över antalet anställda inom bank, finans och försäkringar för hela perioden 1850-2000.

Det finns också ett projekt lett av Mats Larsson som syftar till att upprätta en databas över bankstatistik. Detta ingår i ett större internationellt samarbete.

Totalt nationellt sparande kan beräknas som investeringar plus bytesbalansens saldo. Det förutsätter serier över dessa variabler, vilket går att få fram åtminstone tillbaka till 1700-talet (se tex Edvinsson, 2005a och 2005b, och Ohlsson, 1969).

Statslån

Fregert och Gustafsson (2005) har gjort en omfattande sammanställning av statsskuld, statslån och statsfinanser för hela perioden 1719-2003. Detta bygger bland annat på det omfattande arbete som gjorts i Åmark (1961). Riksbankens utlåning till staten finns publicerad bland annat i *Sveriges Riksbank (1931)*.

Börskurser och räntor

I *Historical Monetary Statistics for Norway* (2004) presenterar Klovland månatliga siffror över räntor tillbaka till början av 1820-talet. Han deflaterar också de nominella räntorna med konsumentprisindex för att analysera realräntans utveckling över tid. Klovland visar att realräntan på obligationer har legat på ganska olika nivåer under olika perioder. Mycket tyder på att de senaste två decennierna har många likheter med perioden före första världskriget i detta hänseende. Enligt Klovland visar denna analys på att en studie av kapitalmarknaderna kan berikas av ett längre historiskt perspektiv. I ett annat kapitel presenterar Klovland ett börsindex för perioden 1914-2003. Han presenterar dock inte något nytt empiriskt material, men drar slutsatsen att det är fullt möjligt att konstruera ett börsindex för Norge ända tillbaka till början av 1870-talet.

Olika börsindex finns på olika håll för 1900-talet. Per Frennberg och Björn Hansson (1992) har publicerat ett månatligt avkastningsindex baserat på Affärsvärldens Generalindex, som inkluderar utdelningar, för perioden 1919-1989. Daniel Waldenström (2003) har använt dessa serier men kompletterat med Kommerskollegiums aktieindex tillbaka till 1906. Waldenström har även en ny databas med veckodata från Stockholmsbörsen och kompletterande företagsinformation under perioden 1901-1920. Dessutom har han lokaliserat data från ännu tidigare perioder. Utmaningen är att sammanlänka dessa serier för att skapa större konsistens. Vissa institutionella svårigheter kvarstår dock, som t ex att det före 1901 inte fanns någon egentlig börslista utan handeln bestod huvudsakligen av auktioner en gång i månaden eller efter 1895 en gång i veckan, där utbudet varierade kraftigt. Tidigare än 1860-talet är knappast lönt att gå eftersom Sverige vid den tiden endast hade några få dussin aktiebolag, varav de flesta ägdes av ett fåtal personer.

Urban Bäckström (2004: s 45) nämner ett aktieindex som konstruerats av Gabriel Oxenstierna (2002) som går tillbaka till 1870-talet, men den senare källan har inte registrerats i LIBRIS.

Olika branschindex har också konstruerats. Tex finns ett index över utvecklingen för fastighetssektorn i Grafund, A., (2001) för perioden 1939-1998.

Vinstkvoter enligt företagsstatistiken finns att tillgå åtminstone för industriföretagen ända tillbaka till 1951 (Statistiska centralbyrån, 1953-1966 samt 1968-1997). Vinstkvoter enligt nationalräkenskaperna finns för hela perioden 1850-2000 i Edvinsson (2005a).

Avkastningsberäkningar bör också ta hänsyn till att företag går i konkurs eller likvideras. Karl Gratzner har historiska data över antalet konkurser, för Stockholm ända tillbaka till början av 1700-talet.

I Sveriges riksbank (1931) finns uppgifter om diverse räntesatser för perioden 1668-1924, för tidigare perioder dock endast för några enskilda år. Räntesatser under 1600- och 1700-talet går också att få fram i Hildebrand (1915).

Olle Krantz (1991) presenterar för perioden 1857-1950 affärsbankernas in- och utlåningsräntor. Före 1857 var räntesättningen inte fri, och det tillämpades ett lagstiftat räntemaximum.

Konstruktionen av olika prisindex (främst BNP-deflator och konsumentprisindex) ger också uppgifter över realräntenivåer och den reala avkastningen på börsen. Möjligtvis skulle man kunna beräkna flera olika realräntenivåer och reala avkastningsnivåer baserat på olika prisindex.

Enhetliga långa serier över avkastning på obligationer finns under huvuddelen av 1900-talet för svenska eviga statslån (utgivna 1888 och 1934). Lån med olika löptider och därmed information om avkastningskurvan under olika tidpunkter är däremot mindre tillgängliga. Dessa måste räknas fram med hjälp av börsdata. Waldenström har vissa data för detta under 1930- och 40-talen.

Karl Åmark (1961: s 598-660) presenterar olika räntesatser på statslån för perioden 1719-1809.

Räntor går också att hitta för perioden före 1668. Bo Franzén (1998) rekonstruerar tex räntor i Arboga stads tänkebok under perioden 1455-1515.

Bostads- och fastighetspriser

I ett senare skede av projektet ska också bostads- och fastighetspriser tas med.

I det norska projektet tas det fram bostadspriser för fyra städer för perioden 1819 och framåt. Øyvind Eitrheim och Solveig K. Erlandsen skriver i *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003* (2004) att det internationellt är sällsynt med serier över bostadspriser som går längre tillbaka i tiden. Deras material bygger på en omfattande empirisk insamling, bestående av mer än 21000 försäljningar. Ändå är inte indexet nationellt, utan är ett vägt genomsnitt för fyra städer.

Att konstruera prisindex för bostäder kompliceras inte minst av att den kvalitativa förändringen är mycket svår att mäta. Ett prisindex ska helst bygga på konstanta kvalitéer

(vilket olika så kallade hedoniska prisindex försöker ta hänsyn till). Eitrheims och Erlandsens serie bygger på att jämföra prissumman vid försäljningar av samma fastighet, men för olika tidpunkter (ett så kallat "repeat sales house price index"). Detta är ett sätt att konstanthålla kvalitén. Det finns dock flera problem med denna metod. Alla försäljningar ges samma vikt, medan ett prisindex bör ge en större vikt åt en dyrare fastighet. Kvalitén för samma fastighet förändras också över tid. Dels sker det kvalitativa förbättringar, vilket ökar dess värde (den urbana tillväxten innebär dessutom att en fastighet placerad i en mindre stad blir placerad i en större, vilket kan betraktas som en kvalitetsökning, medan ett prisindex som antar konstant kvalitet borde konstanthålla stadens befolkning). Dels blir fastigheten äldre, vilket sänker dess värde.⁸ Eitheim och Erlandsen hoppas att den ena effekten tar ut den andra. Det sistnämnda antagande skulle kunna ifrågasättas, och det hade kanske varit lämpligare att fokusera på några benchmark-år för att mer djupgående analysera förändringen i kvalitén för sålda fastigheter över tid. Det finns dock ingen enkel lösning på problemet.

För svensk del har det inte gjorts någon systematisk studie över bostads- eller fastighetsprisernas längre historiska utveckling. Statistiska centralbyråns prisindex som publiceras på dess hemsida över olika typer av fastigheter sträcker sig tillbaka till 1975 (Statistiska centralbyrån, *Statistikdatabasen*). Uppgifter över fastighetspriser för småhus och hyreshus har dock bearbetats sedan 1952, och för lantbruk sedan 1932 (Statistiska centralbyrån, 2006b: s 144).

Statistiska centralbyrån (2005b) använder olika metoder för att beräkna prisutvecklingen på fastigheter. Någon internationell standard finns inte på detta område.

I första hand baserar sig SCB:s uppgifter på fastighetsprisindex (FASTPI), som beräknas med hjälp av fastighetsbeståndets sammansättning och prisuppgifter för försålda fastigheter, där primärmaterialen är lagfartsstatistiken.

En annan metod som SCB använder utgår från beräkningar av köpeskillingskoefficienten, vilken beräknas som kvoten mellan köpeskilling (dvs marknadspriset på fastigheten) och bas/taxeringsvärdet. Det är ett mått på hur mycket priserna har ökat i förhållande till nivån när fastighetstaxering genomfördes. Detta index avspeglar också mer hela fastighetsbeståndet, till skillnad från fastighetsprisindex (FASTPI) som avspeglar prisutvecklingen på de fastigheter som sålts. Allmänna

⁸ För en vidare diskussion av olika metoder för konstruktion av fastighetsprisindex, se tex Englund, Quigley och Redfearn (1999).

fastighetstaxeringar, då taxeringsvärdet justeras, görs med några års mellanrum. Den sistnämnda metoden är antagligen den mest lämpade för att konstruera historiska serier.

Ingen av de två metoderna som SCB använder korrigerar för effekten av att fastigheten blir äldre, vilket betyder att de prisindex som presenteras kan underskatta den årliga prisförändringen.

Bo Sandelin (1977) har i sin doktorsavhandling utgått från Statistiska centralbyråns tidigare material för att beräkna den årliga utvecklingen för fastighetspriserna under perioderna 1952-56 respektive 1957-1974. Han har då utgått från köpeskillingskoefficienter, som publicerats av SCB. För perioden 1952-56 utgår han från överprisprocenten, som anger hur mycket saluvärdet överstiger taxeringsvärdet, som kan omvandlas till köpeskillingskoefficient. Före 1952 finns bara uppgifter över överprisprocent för jordbruksfastigheter. Då det enligt Sandelin inte finns några användbara uppgifter över taxeringsvärdeshöjningarna 1957, går det inte att konstruera ett prisindex som löper oavbrutet från 1952 och framåt. Då beräkningar utifrån köpeskillingskoefficienten inte tar hänsyn till att fastigheten ifråga också blir äldre och på annat sätt förändras kvalitativt, gör Sandelin vissa justeringar för att ta hänsyn till sådana effekter. Sandelins data, tillsammans med ytterligare uppgifter över prisutvecklingen 1956-57 respektive 1974-75, skulle kunna användas för att få fram årliga prisindex över fastigheter för hela perioden från och med 1952.

För perioden före 1952 kan det bli mer problematiskt att få fram bra siffror över den årliga prisutvecklingen för fastigheter. I *Generalsammandrag öfver ... års bevillning* (1817-1922), *Skattetaxeringarna*, Statistiska centralbyrån (1923-1944), *Skattetaxeringarna samt inkomstfördelningen inom yrkesgrupper*, Statistiska centralbyrån (1945-1949), *Skattetaxeringarna samt fördelningen av inkomst och förmögenhet*, Statistiska centralbyrån (1950-67) samt *Taxeringsutfallet*, Statistiska centralbyrån (1969-88) finns taxeringsvärden över jordbruksfastigheter och annan fastighet, inklusive markvärde, byggvärde och maskinvärde. Även specialstudier över enskilda år, tex Kungl. Statistiska centralbyrån (1917), kan vara intressanta att ta del av. Med uppgifter över den reala byggstocken, som för hela perioden 1800-2000 finns i Edvinsson (2005a), skulle det gå att med dessa uppgifter åtminstone få fram den långsiktiga trenden för fastighetsprisernas utveckling. Skattetaxeringarna ger dock inte en helt korrekt bild över de årliga fluktuationerna, och här skulle kompletterande källor behöva användas för att få fram köpeskillingskoefficienten, men det kan mycket väl visa

sig vara alltför arbetsamt inom det nuvarande projektets ramar. Det skulle därför kunna bli en spin-off till projektet.

Rolf Adamson (1966) har skattat gårdspriser under 1830-talets första hälft. En av hans slutsatser är att kvoten mellan försäljningspris och taxeringsvärde kunde skifta mycket. Sture Martinius (1970) har gjort skattningar över priset på jordbruksfastigheter för perioden 1831-1892.

Även före 1800-talet skulle det gå att få fram uppgifter över den långsiktiga utvecklingen för fastighetspriser, åtminstone för jordbruksfastigheter. Lars Herlitz (1974) presenterar i sin avhandling årliga siffror över jordpriser under perioden 1720-1779 för ett antal häradar i Skaraborgs län, och visar att jordpriserna steg mycket mer än spannmålspriserna under denna period. I Brännman (1950) finns uppgifter över frälseköp i mantal i svenska län under perioden 1622-1632. Bo Franzén har tagit fram en del data över jordpriser under medeltiden. Jordpriser under medeltiden diskuteras också i Lönnroth (1940) och Dovring (1947).

Referenser

- Ahlström, G., (1972) "The period 1776-1802" i *A History of Prices in Sweden 1732-1914*, vol. 2 (av Jörberg, L.). CWK Gleerup; Lund.
- Bagge, G. (1933) *Wages, cost of living and national income in Sweden 1860-1930*. Vol. 2, Wages in Sweden 1860-1930. P.S. King; London och Stockholm.
- Bankinspektionen (1912-68) *Uppgifter om bankerna samt uppgifter om fondkommissionärer och fondbörs*. Stockholm.
- Bjurling, O. (1945) *Skånes utrikessjöfart 1660-1720: En studie i Skånes handelssjöfart*. Doktorsavhandling. C.W.K Gleerup; Lund.
- Bohlin, J. (2003) "Swedish historical national accounts: The fifth generation" i *European Review of Economic History*, Vol. 7, Nr 1 (April), s. 73-97.
- Bohlin, J. (2005a) *Tariff protection in Sweden 1885–1914*. Göteborg Papers in Economic History, No. 1.
- Bohlin, J. (2005b) *Structural change in the Swedish economy in the late nineteenth and early twentieth century – The role of import substitution and export demand*. Opublicerat papper.
- Brännman, E. (1950) *Frälseköpen under Gustav II Adolfs regering*. C.W.K. Gleerup; Lund.
- Bäckström, U. (2004) *Pensionssparande: Förtroende, aktiebubblor, kriser och trygghet*. Ekerlids Förlag; Stockholm.
- Capie, F., och Webber, A. (1985) *A Monetary History of the United Kingdom 1870-1982*, volym 1. George Allen & Unwin, London.
- Dovring, F. (1947) *Attungen och marklandet: Studier över agrara förhållanden i medeltidens Sverige*. A.B. Gleerupska univ.bokhandeln; Lund.
- ECB, *The ECB's definition of euro area monetary aggregates*. Länk: <http://www.ecb.int/stats/money/aggregates/aggr/html/hist.en.html> (accessdatum: 060326).
- Economic History Services*. Länk: <http://www.eh.net>.
- Edvinsson, R. (2005a) *Growth, Accumulation, Crisis: With New Macroeconomic Data for Sweden 1800-2000*. Doktorsavhandling. Almqvist & Wiksell International; Stockholm.

- Edvinsson, R. (2005b) *Annual estimates of Swedish GDP in 1720-1800*. Ratio Working Papers Nr 70. Stockholm.
- Englund, P., Quigley, J., och Redfearn, C. (1999) "The Choice of Methodology for Computing Housing Price Indexes: Comparisons of Temporal Aggregation and Sample Definition" i *Journal of Real Estate Finance and Economics*, 19:2, s 91-112.
- Fahlbeck, P., (1890) *Sveriges nationalförmögenhet: Dess storlek och tillväxt*. P A Nordstedt & Söners Förlag; Stockholm.
- Flandreau, M., och Zumer, F. (2004) *The making of global finance 1880-1913*. OECD; Paris.
- Flodström, I. (1912) *Sveriges nationalförmögenhet omkring år 1908 och dess utveckling sedan midten av 1880-talet, Finansstatistiska utredningar V*. Kungliga Finansdepartementet; Stockholm.
- Franzén, B., (1998) *Sturetidens monetära system: Pant eller penningar som information i köpstaden Arboga*. Doktorsavhandling. Almqvist & Wiksell International; Stockholm.
- Franzén, B., och Söderberg, J. (2006) "Svenska spannmålspriser under medeltiden i ett europeiskt perspektiv" i *Historisk Tidskrift*, nr 2, s. 189-214.
- Fregert, K., och Gustafsson, R., (2005) *Fiscal statistics for Sweden 1719-2003*, Working Papers, Department of Economics, Lund University, No 2005:40. Länk: http://swopec.hhs.se/lunewp/abs/lunewp2005_040.htm (accessdatum 051001).
- Fregert, K., och Jonung, L. (2003) *Makroekonomi: Teori, politik & institutioner*. Studentlitteratur; Lund.
- Frennberg, P., och Hansson, B. (1992) "Computation of a Monthly Index for Swedish Stock Returns 1919-1989" i *Scandinavian Economic History Review*, vol. XL, nr 1, s 3-27.
- Friedman, M., och Schwartz, A. (1971) *A monetary history of the United States 1867-1960*. Princeton University Press, New York.
- Fritz, S. (1967) *Studier i svenskt bankväsen 1772-1789*. Ekonomisk-historiska institutet, Stockholm.
- Fritz, S. (2003) *Riksbanken till 1900-talet*. Senast uppdaterad: 030703. Online på: <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8180> (accessdatum: 060320).
- FXConverter - 164 Currency Converter*. Länk: <http://www.oanda.com/convert/classic>.
- Generalsammandrag öfver ... års bevillning, 1817-1922*. Stockholm.
- Global Financial Data*. Länk: <http://www.globalfinancialdata.com>.

- Grafund, A., (2001) "A Swedish Real Estate Stock Market Index, 1939-1998." i *Scandinavian Economic History Review*, Vol. XLIX, No. 1, s. 83-99.
- Gårdlund, T. (1947) *Svensk industrifinansiering under genombrottsskedet 1830-1913*. Svenska bankföreningen; Stockholm.
- Hagardt, A. (1975) *Akademiens spannmål: Uppbörd, handel och priser vid Uppsala universitet 1635-1719*. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Hansson, G. (2006) *Såld spannmål av kyrkotionden: Priser i Östergötland under Sveriges stormaktstid*. Print & Media, Umeå universitet, Umeå.
- Herlitz, L. (1974) *Jordegendom och ränta: Omfördelningen av jordbrukets merprodukt i Skaraborgs län under frihetstiden*. Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs universitet, Göteborg.
- Hildebrand, H. (1915) *Sedelsamlingen i Riksbankens Myntkabinett*. Kungl Boktryckeriet och P.A Norstedt & Sönder; Stockholm.
- Hildebrand, H., (1983) *Sveriges medeltid*. Bok 2, Städerna. Gidlunds; Stockholm. [Faksimil av första upplagan som kom ut 1894.]
- Historiska nationalräkenskaper för Sverige* (1986-1995). Ekonomisk-historiska föreningen; Lund.
- Hortlund, P. (2005) *Studies on Swedish Banking 1870-2001*. Doktorsavhandling. Handelshögskolan, Stockholm.
- ILO, IMF, OECD, Eurostat, FN och Världsbanken (2004) *Consumer price index manual: Theory and practice*. Genève.
- IMF (2000) *Monetary and financial statistics manual*. Washington D.C.
- Inter-Secretariat Working Group on National Accounts, (1993) *System of National Accounts 1993*. Bryssel, Luxemburg, New York, Paris och Washington.
- International Institute of Social History*. Hemsida. Länk: <http://www.iisg.nl/hpw/index.html> (accessdatum 060330).
- Jansson, A., Andersson Palm, L., och Söderberg, J. (1991) *Dagligt bröd i onda tider: Priser och löner i Stockholm och Västsverige 1500-1770*. Institutet för lokallhistorisk forskning; Göteborg.
- Johansson, Ö. (1967) *The gross domestic product of Sweden and its composition 1861-1955*. Almqvist & Wiksell; Stockholm.
- Jonsson, K. (2002) "Utvecklingen av ekonomin som den speglas i myntningen" i *Birger jarls tid - en brytningstid?: sex föreläsningar från ett symposium i Stockholm våren 2001* (Annerbäck, L., red.). Stockholm.

- Jonung, L. (1975) *Studies in the Monetary History of Sweden*. University of California; Los Angeles.
- Jungenfelt, K. (1966) *Löneandelen och den ekonomiska utvecklingen: En empirisk-teoretisk studie*. Uppsala.
- Jörberg, L. (1972) *A History of Prices in Sweden 1732-1914*, vol. 1 och 2. GWK Gleerup; Lund.
- Krantz, O. (1991) *Privata tjänster och bostadsutnyttjande*. Ekonomisk-historiska föreningen, Lund.
- Krantz, O. (2003) *En skattning av svensk BNP 1571*. Ekonomisk-historiska institutionen, Umeå universitet; Umeå.
- Krantz, O., and Nilsson, C-A (1975) *Swedish National Product 1861-1970: New Aspects on Methods and Measurement*. LiberLäromedel; Lund.
- Kungl. Statistiska centralbyrån (1917) *Fast egendom år 1910*. Stockholm.
- Lagerqvist, L., och Nathorst-Böös, E. (2002) *Vad kostade det? - priser och löner från medeltid till våra dagar*, 5:e rev. uppl. Natur och kultur/LT; Stockholm.
- Lindgren, H. (1971) *Spannmålshandel och priser vid Uppsala akademi 1720-1789: En prövning av markegångstaxornas källvärde*. Almqvist & Wiksell, Uppsala.
- Lindgren, T. (1968) *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*. Sveriges Riksbank, Stockholm.
- Ljungberg, J. (1990) *Priser och marknadskrafter i Sverige 1885-1969: En prishistorisk studie*. Doktorsavhandling. Ekonomisk-historiska föreningen; Lund.
- Lobell, H., (2000) *Växelkurspolitik och marknadsintegration: de utländska växelkurserna i Sverige 1834-1880*. Doktorsavhandling. Almqvist & Wiksell International; Lund.
- Lönroth, E. (1940) *Statsmakt och statsfinans i det medeltida Sverige: Studier över skatteväsen och länsförvaltning*. Wettergren & Kerbergs förlag.
- Martinius, S. (1970) *Agrar kapitalbildning och finansiering*. Elanders; Göteborg.
- Myrdal, G. (1933) *The Cost of Living in Sweden 1830-1930*. P.S. King & Son, Ltd; Westminster.
- Myrdal, J., och Söderberg, J. (1991) *Kontinuitetens dynamik: Agrar ekonomi i 1500-talets Sverige*. Almqvist & Wiksell International; Stockholm.
- Norges bank (2004) *Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003*. Oslo.
- Ohlsson, L. (1970) *Utrikeshandeln och den ekonomiska tillväxten i Sverige 1871-1966*. Almqvist & Wiksell; Stockholm.

- Oxenstierna, G. (2002) *Ett svenskt aktieindex för åren 1877-1918*. Working Paper Series 2002: 1. Centre for Banking and Finance, Södertörns högskola; Stockholm. [Omnämns in Bäckström (2004), men är ej registrerad i LIBRIS]
- Pacific Exchange Rate Service*. Länk: <http://fx.sauder.ubc.ca>.
- Penn World Table*. Länk: http://pwt.econ.upenn.edu/php_site/pwt61_form.php.
- Platbarzdis, A., (1960) *Sveriges första banksedlar: Stockholms Bancos sedelutgivning 1661-1668*. Sveriges riksbank; Stockholm.
- Post- och inrikes tidningar*
- Sammandrag af enskilda bankernas kvartalsuppgifter (1867-1912)*. Stockholm.
- Sandelin, B., (1977) *Prisutveckling och kapitalvinster på bostadsfastigheter*. Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet; Göteborg.
- von Schwerin, F.B, (1903) *Bidrag till kännedom af fäderneslandet*. Norstedt; Stockholm.
- Schön, L. (1984) *Serier över svensk utrikeshandel 1800-1871*. Opublicerat manus.
- Statistiska centralbyrån, *Statistikdatabasen*. Online på: <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp> (accessdatum: 060323)
- Statistiska centralbyrån (1923-1944) *Skattetaxeringarna*.
- Statistiska centralbyrån (1945-1949) *Skattetaxeringarna samt inkomstfördelningen inom yrkesgrupper*. Stockholm.
- Statistiska centralbyrån (1950-67) *Skattetaxeringarna samt fördelningen av inkomst och förmögenhet*. Stockholm.
- Statistiska centralbyrån (1953-66) *Företagens intäkter, kostnader och vinster*. Örebro.
- Statistiska centralbyrån (1960) *Historisk statistik för Sverige: Statistiska översiktstabeller utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950*. Örebro och Stockholm.
- Statistiska centralbyrån (1968-97) *Företagen: ekonomisk redovisning*. Örebro.
- Statistiska centralbyrån (1969-88), *Taxeringsutfallet*.
- Statistiska centralbyrån (1972) *Historisk statistik för Sverige*. Del 3, Utrikeshandel 1732-1970. Lund.
- Statistiska centralbyrån (1995) N 10 SM 9501, Appendix 3, *Realkapitalstock och förmögenhet 1980-1995*.
- Statistiska centralbyrån (2005a) Statistiska Meddelanden PR 15 SM 0501, *Konsumentprisindex 1830-2004 (Consumer Price Index 1830-2004)*. Länk: http://www.scb.se/Statistik/PR/PR0101/1830I04/PR0101_1830I04_SM_PR15SM0501.pdf (accessdatum 060305).

- Statistiska centralbyrån (2005b) Statistiska Meddelanden BO 41 SM 0501, *Fastighetsprisindex 2004: Småhus, hyreshus, industrifastigheter och lantbruk.*
- Statistiska centralbyrån (2005c) Statistiska Meddelanden NR 10 SM 0501, *Nationalräkenskaper 1999-2004.*
- Statistiska centralbyrån (2006a) *Finansmarknadsstatistik: januari 2006.* Länk: <http://www.scb.se/statistik/FM/FM5001/2006M01A/FM5001tab1.pdf> (accessdatum: 060325)
- Statistiska centralbyrån (2006b) *Bostads- och byggnadsstatistik årsbok 2006: Boende, byggande och bebyggelse.* Örebro.
- Stockholmske Handels Mercurius*
- Stockholms stads priscouranter*
- Stockholms stads statistiska kontor (1906-1936) *Statistisk månadsskrift.* Stockholm.
- Sveriges riksbank (1909-1978) *Årsbok - Sveriges riksbank.* Stockholm.
- Sveriges Riksbank (1931) *Statistiska tabeller. Sveriges Riksbank 1668-1924. Bankens tillkomst och verksamhet. V.* Nordstedts; Stockholm.
- Sveriges riksbank (1979-2001) *Statistisk årsbok - Sveriges riksbank.* Stockholm.
- Sveriges riksbank (2005) *Den finansiella marknaden 2005.* Stockholm.
- Swenne, H. (1933) *Svenska adelns ekonomiska privilegier 1612-1651: Med särskild hänsyn till Älvsborgs län.* Göteborg.
- Söderberg, J. (2002) *Priser i Stockholm 1539-1620.* Version 3, maj 2002. Excelfil, online på: <http://www.iisg.nl/hpw/stockholm.xls> (accessdatum: 050904).
- Tingström, B. (1984) *Sveriges plåtmynt 1644-1776: En undersökning av plåtmyntens roll som betalningsmedel.* Doktorsavhandling. Almqvist & Wiksell International; Stockholm.
- Tingström, B. (1972) *Svensk numismatisk uppslagsbok: Mynt i ord och bild 1521-1972.* Numismatiska bokförlaget; Stockholm.
- Tullkomitén (1865) *Underdånigt betänkande: afgifvet af de för uppgörande af förslag till ny tulltaxa den 6 november 1863 i nåder tillförordnade komiterade.* P.A. Norstedt & Söner; Stockholm
- Tullkomitén (1882) *Tullkomiténs underdåniga betänkande af år 1882. 1. Bihang, Statistiska tabeller öfver Sveriges industriella utveckling åren 1860-1879.* Stockholm.
- The Economist*

- Waldenström, D. (2003) *Essays in Historical Finance*. Doktorsavhandling. School of Economics; Stockholm.
- Wallroth, K.A, (1918) *Sveriges mynt 1449-1917: bidrag till en svensk mynthistoria meddelade i myntdirektörens underdåniga ämbetsberättelser*. Stockholm.
- Wolontis, J. (1936) *Kopparmyntningen i Sverige 1624-1714*. Doktorsavhandling. Lund.
- Åmark, K. (1915) *Spannmålshandel och spannmålspolitik i Sverige 1719-1830*. Doktorsavhandling. Stockholms högskola; Stockholm.
- Åmark, K. (1921) "En svensk prishistorisk studie" i *Ekonomisk Tidskrift*.
- Åmark, K. (1924) *Handels- och prisöversikter rörande spannmål: jämte bihand, innefattande vissa internationella prisjämförelser angående viktigare jordbruksprodukter*. SOU 1924:55. Tull- och Traktatkommitténs utredningar och betänkande XXV. Stockholm.
- Åmark, K. (1961) *Sveriges statsfinanser*, del I-III. Norstedt; Stockholm.
- Ögren, A. (2003) *Empirical Studies in Money, Credit and Banking: The Swedish Credit Market in Transition under the Silver and Gold Standards, 1834-1913*. Institute for Research in Economic History; Stockholm.